

7. Зварич І.Т. Етнополітика в Україні: регіональний контекст. К.: Дельта, 2009. 320 с.

8. Багмет М.О., Личко Т.М. Цінність місцевого самоврядування як демократичної форми децентралізації державно владних повноважень. Наукові праці ЧДУ. Сер. : «Держ. упр.». 2019. № 112. С. 33-38.

9. Упровадження децентралізації публічної влади в Україні: національний і міжнародний аспекти /за ред. М.В. Савчина. Ужгород: ТИМРАНИ, 2015. 216 с.

УДК 351.851:378

Зінько І.Ю.

*кандидат історичних наук, кафедри менеджменту освіти та права
Центрального інституту післядипломної освіти ДЗВО «Університет
менеджменту освіти» НАПН України*

Мороз А.Ю.

здобувач ступеня вищої освіти магістр

Вінницький державний педагогічний університет імені М.Коцюбинського

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНО- ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В УКРАЇНІ

Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ ст. спрямовує діяльність на пошук нових, відкритих і демократичних моделей управління освітою, яке має утверджуватися як державно-громадське і орієнтувати освітні процеси не на відтворення, а на розвиток. Важливо передбачити органічне поєднання засобів державного впливу з громадським управлінням, що розширюватиме управлінські можливості громадської думки [1].

Зазначене спонукає до розгляду різних точок зору на управління, які відповідають етапам його еволюції:

1. Перша особа не спроможна реалізувати «цільовий процес» ані власною діяльністю, ані через добровільну організацію діяльності інших.

Тому використовує силу влади шляхом примусової реалізації процесу іншими особами. При цьому сила влади тяжіє і над ним самим, і над його підлеглими (ретроспективний погляд, відповідає першій парадигмі).

2. Перша особа сама не бере участі у реалізації «цільового процесу», але організує діяльність інших на його реалізацію. Участь, кваліфікація, ефективність та інші якості підлеглих є визначальними і принциповими (сучасний погляд, відповідає другій парадигмі).

3. Перша особа шляхом власної діяльності реалізує «цільовий процес». Участь інших осіб не є принциповою і визначальною (перспективний погляд, відповідає третій парадигмі) [2; с.35].

Сформулюємо парадигму управління освітою державно-громадського типу: пріоритет спільної дії першої особи і підлеглих. Рушійним фактором розвитку такої управлінської системи є баланс інтересів усіх її учасників і підструктур. Такий підхід передбачає врахування природовідповідної самоорганізації суб'єкта та об'єкта управління. При цьому цільові функції управлінських структур і об'єктів управління сполучаються через процеси діалогічної адаптації, що здійснюються внаслідок регулювання цих функцій у ході супровідного освітнього моніторингу.

Державно-громадська система управління сферою освіти має враховувати регіональні особливості, тенденції до зростання автономності навчальних закладів, конкурентоспроможності освітніх послуг, орієнтації освіти не на відтворення, а на розвиток, формування досвіду і цінностей, необхідних для сталого розвитку. Така модель управління має бути відкритою і демократичною [3; с.205-206].

Відкритість системи передбачає розширення управлінських можливостей. При цьому особливої уваги набуває інформаційний обмін між представниками державного управління та громадськості, механізмом якого є діалог (один із головних інструментів щодо впровадження освіти для сталого розвитку), співпраця, взаємодія. Цим пояснюється актуальність обраної теми.

Провідними принципами реформування системи управління Конституція України визначає принципи демократизації, самоврядування, узгодження регіональних інтересів із державно-громадськими [4]. Тому таким важливим на сьогодні є розвиток теорії управління - управління персоналом, управління стратегічними змінами, управління на державно-громадських засадах.

Для того щоб охарактеризувати процес залучення громадськості до управління та оцінити її роль, виявити її участі в упровадженні змін в управлінні навчальними закладами, з'ясуємо сутність поняття «громадськість», специфіку окремих її типів. У 90-х рр. ХХ ст. науковцями була запропонована принципово нова концепція управління, яка передбачала участь громадськості у справах школи (О. Глазунова, Ю. Громико, Д. Дмитрієв). Їх підхід до визначення поняття «громадськість» визначає умови, від яких залежить ефективність співпраці органів державного та громадського управління.

«Громадськість» - передова частина, передові кола суспільства. Це особлива форма організації населення, яка характеризується двома ознаками. По-перше, спрямованістю керівного впливу на саму себе (громадське замовлення на освіту адресується громадськістю не до інстанцій, а до себе самої). По-друге, критерієм громадськості є наявність позицій і цілей у її представників, відповідальність за їх досягнення [5].

Дослідники виділяють три типи громадськості, які по-різному беруть участь в управлінні системою освіти.

Перший тип громадськості - непрофесіонали. Це батьки, учні старших класів, інші категорії груп населення. Специфіка їх ставлення до управління освітою полягає в тому, що вони зацікавлені у продукті школи і є певною мірою його споживачами, але не компетентні в технологіях освіти і, як правило, не розглядають її продукт у контексті державних цілей та ідеалів. Багато із них зацікавлені в результатах освіти, мають бажання впливати на систему освіти, але залишаються при цьому в межах своєї

компетентності. Механізм впливу непрофесіоналів на освіту - це, в основному, вибір типу закладу освіти для себе або своїх дітей, матеріальна підтримка школи.

Аналіз емпіричних даних засвідчив, що керівники закладів освіти ще не готові до інноваційних змін, не мають глибоких знань з основ державно-громадського управління. На цю проблему звернув увагу В.Грабовський, дослідник державно-громадського управління загальноосвітніми навчальними закладами на районному рівні [6; с.357].

Узагальнення результатів анкетування керівників районного та шкільного рівнів виявило, що 74,6% з них не готові до впровадження державно-громадського управління загальною середньою освітою. Водночас, залучення батьків, громадськості до управління розвитком освіти вимагає активізації традиційних та нових форм громадського спрямування. Нині в закладах освіти діють піклувальні ради, сформовані на підставі Закону України «Про освіту» [7].

Як свідчать теоретичні та емпіричні дані, ці органи наразі діють формально. Освітня ініціатива від громадських організацій майже не надходить. Незважаючи на певні напрацювання з питань управління на громадських засадах, значні зусилля з боку освітніх закладів і органів управління освітою, прогресивних громадян та окремих громад, державно-громадське управління освітою в Україні недостатньо інституційно сформовано, його функціональна здатність і реальний вплив залишаються ще низькими. Попри численні приклади впровадження його елементів на всіх управлінських рівнях освіти, воно не набуло системності, залишається фрагментарним, маловпливовим. Аналіз практики показує, що органи громадського самоврядування в освіті працюють нерегулярно. Здебільшого громадські освітні структури формальні, а отже, недієві [8; с.16-17].

Другий тип громадськості - це педагогічна громадськість. Механізмом впливу педагогічної громадськості на розвиток освіти є створення особистих авторських навчальних програм, посібників, варіантів

організації навчально-виховного процесу. Але їх вибір залишається за учнями та батьками.

Третій тип громадськості - освітня громадськість. Її характеризує, окрім компетентності в питаннях технології освіти, наявність особистих цілей, що пов'язані з осмисленням і визначенням функцій, цілей та змісту освіти. Цей тип громадськості відповідає за формування громадського замовлення на освіту та за реалізацію функцій освітньої системи в суспільстві. Освітня громадськість є носієм культурних зразків, чим і обумовлює культурний рівень змісту та організації освіти [9; с.357].

Якщо зацікавленість в освіті у громадськості першого та другого типу є природною і може виникнути сама по собі, то формування освітньої громадськості не відбувається стихійно, воно має бути спеціально організоване.

На нашу думку, діалог із громадськістю - це механізм, за допомогою якого можна створити умови для вільного та конструктивного обміну інформацією, а також успішного виконання програм розвитку кожного навчального закладу, освіти для сталого розвитку. А щоб досягти такої мети, необхідно дотримуватися основних принципів взаємодії, а саме:

- *принципу довіри* (у його межах потрібно виявляти рівноправність і доброзичливість у спілкуванні, спільній діяльності, брати до уваги думки та побажання батьківської громадськості, представників громадських організацій, громадян);

- *принципу відкритості* (інформація має бути донесена до всіх зацікавлених у її отриманні учасників процесу розроблення та прийняття рішень. Змістом цього принципу стає те, що поширення інформації та залучення громадян до відповідних програм (проектів) здійснюється без будь-яких обмежень з огляду на соціальний статус, професію, політичні погляди. Кожен етап роботи із залучення громадян має базуватися на дотриманні відкритих, зрозумілих та єдиних правил поведінки).

Тісно поєднаний з попередніми *принцип об'єктивності*. Неправдива, викривлена інформація може суттєво підірвати довіру громадськості до освіти. Натомість об'єктивно оцінена ситуація, ретельно підібрана аргументація здатні уникнути проблеми або успішно їх вирішити.

Одним із важливих принципів залучення громадян до розробки програм (проектів), прийняття та контролю за виконанням рішень є *принцип координованості дій*. Інформація, яка виходить за межі навчального закладу, оцінка пропозицій батьків, учнів, громадян не повинні бути суперечливими. Такі випадки неузгодженості знижуватимуть довіру [10; с.70-71].

Дотримання названих принципів, правильно організований інформаційний обмін, постійний зворотний зв'язок здатні налагодити ефективну управлінську діяльність із залученням громадськості (шкільних рад, піклувальних рад), сприятимуть своєчасному і швидкому реагуванню на освітні потреби батьків, учнів, громадян та досягненню спільними зусиллями поставленої мети освіти для сталого розвитку.

Сутність державно-громадського управління у сфері освіти передбачає узгоджену взаємодію між державою й громадою у вирішенні різноманітних питань освіти, пов'язаних з можливістю відповідально і результативно впливати на освітню політику, прийняття управлінських рішень, створення здорового соціального середовища для учнів та ін. Державна складова освіти має гарантувати забезпечення доступності й рівних можливостей для отримання повноцінної якісної освіти. Громадська складова передбачає з одного боку - дієвий контроль, з іншого боку – ініціативність та високий рівень вимог до освітньої діяльності.

Державно-громадське управління освітою розвивається на основі принципів, що передбачають, насамперед, відкритість, демократичність, взаємодію, узгодженість, участь та спільне управління.

Суттєвою ознакою сучасної освіти, що характеризує перехід до державно-громадського управління освітою, є створення недержавних

структур, які розширюють можливості шкіл у виборі шляхів свого ресурсного забезпечення (центри освітніх технологій, ресурсні центри).

Безсумнівною ознакою державно-громадського управління вважається поява горизонтальних управлінських структур, які визначені у Законі України «Про освіту» у вигляді піклувальних рад, рад шкіл, асоціацій, шкільних фондів, громадських організацій.

Громадсько-державні органи управління освітнім закладом створюються з метою зростання впливу батьків та громадськості на управління розвитком навчального закладу. У відповідності до положення про їхню діяльність вони розглядають та затверджують стратегічні питання розвитку школи. Створені у школі громадські ради, громадські органи управління дозволяють здійснювати жорсткий громадський контроль за діяльністю школи.

Таким чином, ми можемо виділити основні аспекти щодо реформування управління освітою на державно-громадських засадах: створити умови для запровадження в освітню практику системи державно-громадського управління; розширити автономію ЗШ та ЗВО; розробити нормативну базу проведення освітнього моніторингу для відслідкування динаміки розвитку державно-громадського управління освітою на основі врахування громадської думки; розширити заохочення участі громади в управлінні освітою; поглибити співробітництво навчальних закладів і громадських організацій; підвищити роль місцевого самоврядування в управлінні освітою.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр.: //Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>.
2. Заєць О.В. Поняття “управління освітою” : проблема визначення /О.В. Заєць // Рідна школа. 2008. № 6. С. 34–36.
3. Даниленко Л.І. Освітній менеджмент: [навч. посіб.] /Л.Даниленко, Л.Карамушка. К. : Шкільний світ, 2003. 308 с.

4. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії ВР України 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.
5. Соловйов Ю.І. Рівень державного управління [Електронний ресурс]. Режим доступу: osvita.ua/school/school_today/1295.
6. Грабовський В.А. Модель державно-громадського управління районною системою загальної середньої освіти з моніторинговим супроводом /В.А.Грабовський // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2004. № 4. С. 355-363.
7. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
8. Біла книга. Про політику адаптації вітчизняного законодавства у галузі норм і стандартів до європейських вимог. К., 2006. 65 с.
9. Грабовський В.А. Модель державно-громадського управління районною системою загальної середньої освіти з моніторинговим супроводом /В.А.Грабовський // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2004. № 4. С. 355-363.
10. Довбиш І.А. Модель державно-громадського управління ЗНЗ /І.А.Довбиш // Директор школи, ліцею, гімназії. 2006. № 1. С. 69-75.

УДК 37.091.3:001.895(100)

Дрозд Т.М.

кандидат педагогічних наук, методист центру

«Освітній хаб "NotBox"» Вінницького державного педагогічного

університету імені М. Коцюбинського, старший викладач

кафедри права і публічного управління

ХАБ «NOTBOX» ЯК ПРОСТІР ОСВІТНЬОЇ ВЗАЄМОДІЇ ТА РОЗБУДОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА (на прикладі роботи над проектом «Молодь – громада – влада»)

Потреби ціложиттєвої освіти дорослих, розбудови громадянського суспільства, створення креативних осередків, генерування й реалізації